

Kwaliteitsproject lichamelijke opvoeding op sectieniveau

Dit artikel beschrijft het traject van het Kwaliteitsproject Lichamelijke Opvoeding (KWALO) dat de LO-sectie van de vestiging Kamerlingh Onnes van het Reitdiep College in Groningen met behulp van de KVLO heeft afgelegd in het schooljaar 2008/2009. De andere scholen die aan het kwaliteitsproject meedoen komen uit Oirschot, Nieuwegein, Culemborg en Wieringerwerf. Het doel van het project is om tot verbeterpunten te komen voor het vak. Het traject rust op twee krachtige instrumenten: een zelfevaluatie en een collegiale visitatie. Door: Bé Zwart

Voorjaar 2008

Kwaliteit is een hot item in het onderwijs. De school moet zich kunnen verantwoorden voor zijn daden, dat is wettelijk vastgelegd in de Wet Voortgezet Onderwijs en de Wet op onderwijstoezicht. De KVLO is de eerste vakvereniging die een systematisch kwaliteitszorgsysteem heeft ontwikkeld voor de praktijk.

In het voorjaar van 2008 staat in ons vakblad een artikel over het Kwaliteitsproject Lichamelijke Opvoeding van de KVLO. Het lijkt onze sectie een goed idee om aan dit project mee te doen. We vinden dat we een professionele sectie zijn, we hebben een strak omschreven programma per leerjaar, beschikken over goed materiaal maar, hoe zit het eigenlijk met de kwaliteit van ons vak, doen we de goede dingen, wat vinden de leerlingen van onze lessen, hoe denkt de schoolleiding er eigenlijk over, wat gaat er goed, hoe weten we dat en wat kan er nog verbeterd worden?

Na overleg met de schoolleiding wordt het besluit genomen om de projectleider van de KVLO, Guus Klein Lankhorst, op school uit te nodigen.

In aanwezigheid van de voltallige LO-sectie en de connector onderwijs geeft Guus in een powerpointpresentatie weer wat het traject inhoudt.

De schoolleiding is onder de indruk van de presentatie en de inhoud van het pro-

ject en geeft toestemming er aan mee te doen.

Gegevens van de school

De vestiging Kamerlingh Onnes van het Reitdiep College is een school voor vmbo TL, havo en vwo, met 780 leerlingen. De sectie bestaat in het schooljaar 2008/2009 uit zes personen, vijf mannen en een vrouw. De school beschikt over drie gymzalen en een veld bij school. De lessen in de klassen één, twee en drie duren een uur en vanaf de vierde klas anderhalf uur. Elk leerjaar heeft een binnensportdag waarbij veel tweede fase leerlingen op deze dagen scheidsrechter zijn bij diverse teamsporten. Aan het einde van het jaar is er een grote sportdag in en rond de school met meer dan dertig workshops voor alle jaren. Elk jaar doen er in oktober ongeveer honderd leerlingen mee aan de viermijl van Groningen, hebben we in februari meer dan twintig ploegen voor de ploegachtersvolgving schaatsen en doen we in mei mee aan de Athene Spelen.

September-oktober 2008. Enquête

Het traject begint met een enquête onder leerlingen, LO-docenten en de schoolleiding. Ouders kunnen ook bevestigd worden, maar dit stuit op veel praktische bezwaren. De zogenaamde webbased vragenlijst van de enquête is samengesteld volgens de eisen die de inspectie stelt aan goed onderwijs en is in de loop van de

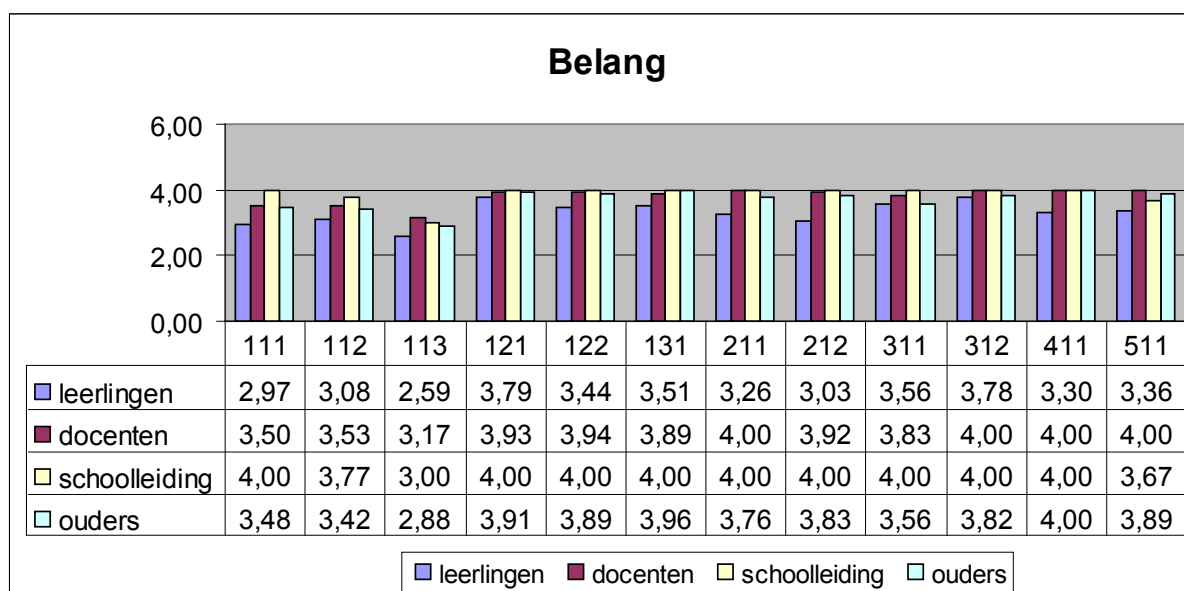
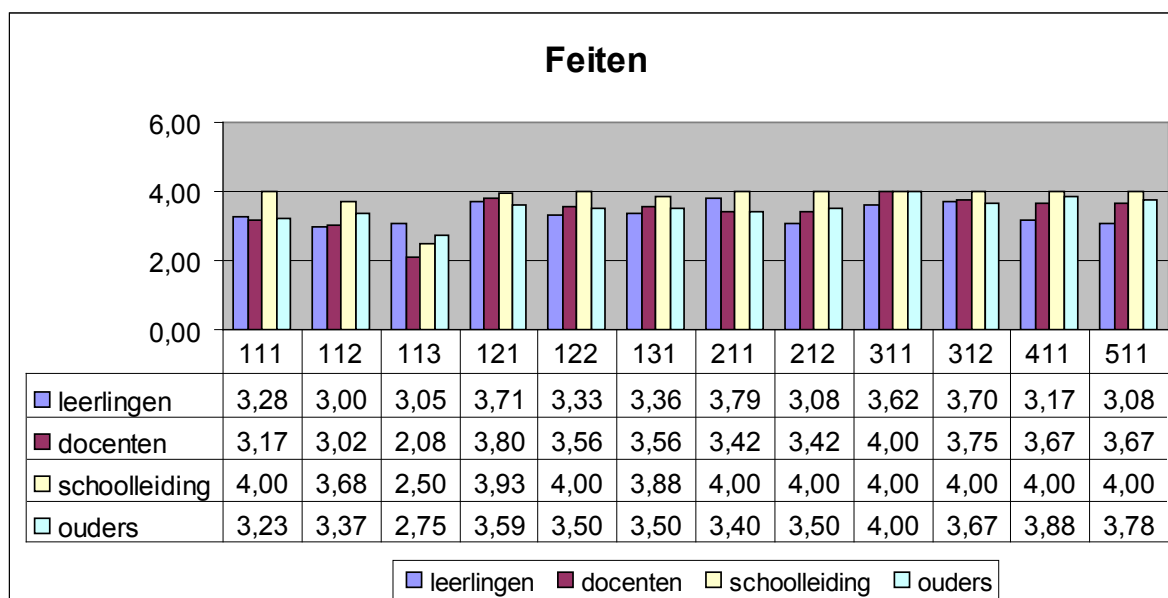
jaren vaak aangepast en zal nog weer worden verbeterd.

Het vraagt wel enige organisatie en voorbereiding om de vragenlijsten te laten invullen. Wij maken een selectie van zeven klassen, maar wel zodanig dat alle geledingen, vmbo, havo en vwo aan bod komen. De vragen worden voor en tijdens een LO-les achter de computer ingevuld en digitaal verzonden. Het is ook mogelijk om zelf vragen te bedenken. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer een kwartier. In totaal vullen 168 leerlingen de vragenlijsten in.

De leerlingen vinden het wel leuk om de vragenlijsten in te vullen, maar doen het liever niet tijdens de LO-les. Om een en ander soepel te laten verlopen heb ik een stappenplan gemaakt voor mijn collega's, de leerlingen en de schoolleiding.

Nadat iedereen de enquête heeft ingevuld, ontvangen we snel per mail de uitslag in de vorm van staafgrafieken. De onderwerpen waar de vragen over gaan staan eronder (zie figuur 1, waarin de feiten en het belang van de feiten zijn weergegeven).

Er worden geen grote verschillen geconstateerd. Over het algemeen zijn alle geledingen zeer positief. Bij item 'aanbod naast de gewone lessen' zijn er verschillen. De docenten en de schoolleiding vinden het belang groter dan de leerlingen.

- 111 Opbouw van het programma
- 112 Onderwijsdoelen
- 113 Aanbod naast de gewone lessen
- 121 De leraar
- 122 De leerling
- 131 Toetsing
- 211 Samenwerking
- 212 Verbeteringen
- 311 Tijd
- 312 Voorzieningen en materialen
- 411 Sfeer
- 511 Belang LO

14 november 2008. Interpretatie van de uitslag

We worden samen met de collega's van de vier andere scholen die aan het project meedoen, op een middag in Zeist uitgenodigd om de uitslag van de enquête te interpreteren, conclusies te trekken en we krijgen een training om gesprekken met een leerlingenpanel te houden. Het doel van die gesprekken is om zoveel mogelijk informatie uit de leerlingen te verkrijgen. We leren in de praktijk om open vragen te stellen, samen te vatten, niet in discussie te gaan en om niet te oordelen.

Als de feiten laag scoren en het belang groot is en het is op korte termijn te verbeteren dan is het een goed verbeterpunt. Als de feiten niet op korte termijn verbeterbaar zijn dan is het geen goed verbeterpunt.

12 december 2008. Gesprekken met leerlingen

Er worden acht leerlingen, die ook aan de enquête hebben meegedaan uitgenodigd, waarbij ik rekening houd met het feit dat er niet alleen leerlingen aanwezig zijn die goed zijn in ons vak maar juist ook een paar waarvan we denken dat ze niet alles van ons vak leuk vinden. De leerlingen worden geconfronteerd met alle onderwerpen van de enquête en met de resultaten. Wat is

Figuur 1

In de enquête wordt gekeken naar de feiten, het belang van die feiten en of die feiten op korte termijn verbeterbaar zijn.

hun beeld, klopt het wat er in de uitslag naar voren komt? Het wordt een zinvolle bijeenkomst, omdat de leerlingen feilloos aangeven wat er goed gaat en wat er verbeterd kan worden. We stellen veel open vragen, gaan niet in discussie, vragen flink door en laten iedereen aan bod komen. Ze geven bijvoorbeeld aan dat er weinig belangstelling zal zijn voor het aanbieden van sportactiviteiten buiten de lessen om, omdat deze uren in hun vrije tijd zullen worden gegeven. Dit kwam in de uitslag van de enquête ook naar voren. Verder vinden ze dat er een sportdag aan het einde van elke spelmodule moet komen. “Dan brengen we het geleerde in de praktijk.” Leerlingen willen dat de cijfers snel bekend gemaakt moeten worden en dat de eigen ontwikkeling zichtbaar moet zijn in de toetsing. Verder willen ze muziek tijdens de lessen en kleine voetbaldoeltjes voor buiten. Ze zijn overigens zeer tevreden over het materiaal. Ze denken dat de schoolleiding het vak belangrijk vindt omdat we een eigen veld hebben bij de school en omdat het een verplicht vak is. Ze vinden LO een leervak want: “Je leert organiseren, hulpverlenen, observeren, samenwerken en je leert veel over verschillende sporten.”

school een gezicht geeft en er een grote PR waarde vanuit gaat. Vooral de sportdag aan het einde van het schooljaar waar meer dan dertig workshops worden aangeboden en waar alle leerlingen drie workshops volgen vinden ze fantastisch. Ze zijn tevreden over de opbouw van het programma, omdat het evenwichtig is. Ze maken zich wel zorgen over klachten van docenten van andere vakken als leerlingen lessen missen door lesuitval vanwege hulp bij sportactiviteiten. Het aanbieden van LO2 is geen optie, omdat we een relatief te kleine vestiging hebben en er daardoor een te grote druk zou komen op de organisatie. De schoolleiding is tevreden over de sectie als geheel en wil met ons in gesprek blijven over de uitkomsten van het onderzoek.

Maart 2009 Zelfevaluatieverslag

In het zelfevaluatieverslag wordt achtereenvolgens beschreven om wat voor school het gaat, wat de visie van de school is en wat de doelstellingen zijn. Verder worden de conclusies uit de gesprekken met leerlingen en schoolleiding uitvoerig beschreven en worden er verklaringen gegeven van verschillen in opvattingen. Daarnaast geeft de sectie aan waar de

relevant materiaal opgestuurd naar de projectleider en de school die bij ons op bezoek komt.

12 februari 2009. Het volgen van een training gericht op de collegiale visitatie

De scholen die meedoen aan het project gaan elkaar visiteren. Om goede vragen te kunnen stellen volgen alle betrokken scholen vooraf nog een trainingsmiddag in Zeist, waarbij het zelfevaluatieverslag van de school de basis vormt voor de verschillende rollenspelen die we die middag voorgelegd krijgen. Voor de drie leerlingen is een belangrijke rol weggelegd, zij worden erg betrokken bij de training.

17 april 2009. De collegiale visitatie. De ontvangst

De visitatie bestaat uit een voorzitter, een secretaris, twee LO-docenten en drie leerlingen van een school. Zij gaan op lesbezoek, stellen vragen aan een leerlingenpanel, de schoolleiding en de LO-docenten. Draaiboek Visitatie.

8.45 - 9.15 Ontvangst visitatiecommissie en kennismaking met de schoolleiding.

Hulpverlenen

Observeren

Samenwerken

27 februari 2009. Gesprek met de schoolleiding

Er volgt een gesprek met twee leden van de schoolleiding. Gewapend met de uitspraken van de leerlingen en de conclusies van de uitslag van de enquêteonderwerpen worden ze met vragen bestookt. Het gesprek verloopt in een goede sfeer. “Dit zouden we met meer secties moeten doen”. De schoolleiding vindt het belang van het vak groot, waarbij ze aangeeft dat het vak de

visitatie vooral op moet letten. Wij wilden dat de visitatie ging letten op:

- de opbouw van ons lesprogramma en dan vooral in relatie tot een van de speerpunten van de school, de activerende didactiek
- het aanbod naast de gewone lessen
- de toetsing.

Het verslag wordt samen met de schoolgids, en al het andere voor de visitatie

9.15 - 10.15 Lesbezoek aan twee hele lessen bij de klassen.

10.15 - 10.35 Pauze

10.40 - 11.40 Voorbereiden van de panelgesprekken door de visitatiecommissie.

11.40 - 12.35 Gesprek visitatiecommissie met het leerlingenpanel.

12.40 - 13.40 Lunch en tussentijdse evaluatie.

13.45 - 14.45 Gesprek van de commissie met de schoolleiding.

- 14.45 - 15.45 Gesprek met de leden van de sectie.
- 15.45 - 16.30 Beraad van de commissie over te trekken conclusies.
- 16.30 - 16.45 Voorlopige rapportage van de commissie aan de schoolleiding en de sectie LO.
- 16.45 Afsluiting met hapje en drankje.

Wij ontvangen twee collega's uit Oirschot, helaas zonder leerlingen, die kregen geen toestemming van de schoolleiding. Aan het einde van de dag ontvangen we in aanwezigheid van de voltallige LO-sectie en iemand van de schoolleiding een voorlopige rapportage. De sterke punten, de verbeterpunten en adviezen komen naar voren.

29 mei. De collegiale visitatie. Het bezoek

De reis naar Utrecht begint al erg vroeg. Om zes uur 's morgens vertrekken we met twee docenten en drie leerlingen met de trein vanuit Groningen naar Utrecht. Er is vooraf contact geweest met de ouders van de drie leerlingen met betrekking tot het doel van de reis, hun taken en hoe laat ze terug in Groningen zijn. In Utrecht worden we opgewacht door een vakcollega, die ons met de auto naar de school in Nieuwegein brengt. We bezoeken samen met de projectleider en nog iemand van de KVLO twee buitenlessen, ontvangen achtereenvolgens een groep leerlingen, een deel van de schoolleiding en de LO-docenten. We bestoken hen met vragen over de verschillende onderwerpen die we in een overleg vooraf hebben geselecteerd, waarbij we de taken per onderwerp hebben verdeeld. Onze leerlingen zijn in vorm, ze brengen de in Zeist geleerde communicatietechnieken prima in de praktijk. Vooral de gesprekken met de groep leerlingen zijn echt fantastisch, omdat zij ronduit zeggen wat ze vinden. Na een lange boeiende, inspirerende dag reizen we gezamenlijk met de trein naar Groningen terug.

Juni 2009. Ontvangst van het verslag van de collegiale visitatie

Na ontvangst van het visitatieverslag wordt de mogelijkheid gegeven om het kritisch door te lezen en op onjuistheden te verbeteren voor het onder de LO-collega's en de schoolleiding wordt uitgedeeld.

Juni/juli 2009. Het schrijven van het verbeterplan

De conclusies en adviezen van het visitatierapport vormen het kader van dit plan,

waarin de sectie weergeeft wat ze op korte en lange termijn wil verbeteren. Onze sectie wil het volgende.

- De PR verbeteren. Het advies is om meer te pronken met de activiteiten die we doen. 'Wees niet te bescheiden'.
- De inhoud vaksectievergaderingen. 'Besteed een deel van de tijd aan organisatorische zaken en een deel aan vakwerkplanontwikkeling'.
- Jaarlijks overleg directie. 'Houd een keer per jaar een sectiefunctioneringsgesprek met de voltallige schoolleiding'.
- Toetsing. De toetsing is bij ons al redelijk ver ontwikkeld en omschreven in niveaubeoordelingen. 'Ontwikkel dat verder voor alle onderdelen'.
- Opbouw van het programma. 'Onderbreek de lessenreeksen met bijvoorbeeld gastdocenten en maak ze in een aantal gevallen korter. Dit zou de motivatie wel eens kunnen vergroten'.
- Aanbod naast de lessen. 'Doe mee aan landelijke toernooien'.
- Vakwerkplan. Er is een goed omschreven stofplan. 'Schrijf een vakwerkplan. De KVLO heeft een format beschikbaar. Beschrijf de visie, de ARBO-eisen, de begroting, de taakverdeling en de nascholing'.
- Scholing. Maak een scholingsplan en neem dit op in het vakwerkplan.
- BSM en LO2. De school wil de talenten van leerlingen ontplooien. 'Introductie van BSM en LO2 zou een extra dimensie kunnen zijn om aan talentontwikkeling bij te dragen'.

De winst en hoe nu verder?

We hebben het gevoel dat we als sectie even door elkaar zijn geschud, maar dat alles nu nog op zijn plaats moet vallen. De kwaliteit van het vak was al hoog, maar kan nog op verschillende punten worden verbeterd. Daar ligt ook onze uitdaging om ons te blijven profileren in de school. Dat is ook de slag die we willen maken de komende jaren.

We kunnen en willen wel wat met de uitkomsten, maar kunnen dat niet alleen en niet alles kan in één keer. We willen de tijd te nemen voor alle verbeterpunten en veranderingen. Ons belangrijkste doel is om aandacht te besteden aan het schrijven van een nieuw vakwerkplan, maar we kunnen dit niet alleen en daarom hebben we de schoolleiding om externe hulp gevraagd om dat proces te begeleiden. Een aantal verbeterpunten kan wel eenvoudig gerealiseerd worden. Zo hebben we voor het nieu-

we schooljaar het programma voor de eerste drie leerjaren al aangepast door kortere lessenseries te maken. Een afspraak met de schoolleiding voor een sectiefunctioneringsgesprek kan ook gemakkelijk gemaakt worden. De sectie wil elk jaar beter worden door elk jaar een beleidsplan te schrijven. De winst van het KWALO-traject zit hem vooral in het feit dat de LO-sectie op scherp is gezet en dat we ons in de school positief hebben kunnen profileren. Maar het allerbelangrijkste is dat de leerlingen er in de komende jaren iets van gaan merken.

Tenslotte

Het gehele KWALO-traject duurt bijna een volledig schooljaar. Het begint in september en eindigt in juni, maar er is heel veel tijd tussen de verschillende activiteiten, waardoor er veel tijd is voor de voorbereidingen en uitvoering.

Wanneer je als sectie meedoet aan dit kwaliteitsproject betekent het dat je samen met een collega (er is één die alles coördineert) twee trainingsmiddagen in Zeist volgt, waarvan één met drie leerlingen. De collegiale visitaties duren twee hele dagen. Eén dag voor de ontvangst en één dag op bezoek naar een andere school.

De taak van de coördinator bestaat uit:

- de communicatie met de KVLO
- het organiseren van het afnemen van de enquêtes
- het voorbereiden van de panelgesprekken en collegiale visitaties
- het schrijven van het zelfevaluatieverslag en het verbeterplan.

De ondersteuning van en de communicatie met de KVLO is uitstekend. Er is een uitgebreide handleiding met veel voorbeelden en formats. Meedoen aan het project levert 24 punten op in het beroepsregister (Wet BIO).

Literatuur

Guus Klein Lankhorst (2008). 'De kwaliteit druipt er vanaf'. *Lichamelijke opvoeding* 4

Over de auteur

Bé Zwart is docent LO aan de vestiging Kamerlingh Onnes van het Reitdiep College in Groningen.

Correspondentie:

b.h.zwart@reitdiep.nl